

Sokratis Ölüler Şehrinde

Suphi Varım

MASALCININ SMYRNA'DA SON GECESİ

BAŞLANGIÇ

Duvardaki renk cümbüşü yağlıboya tablolarla dalgalı denizde seyreden yelkenli gemiler, sarp kayalıklarda parıldayan deniz fenerleri vardı. Aralarına eski devirlerin korsanlarının kömür kalemle resmedilmiş portreleri asılmıştı. Canlıymış gibi duran sert bakışları, aynalı bardaki akvaryumun ve içlerinde irili ufaklı kadirge maketleri olan şişelerin üstündeydi. Çark şeklindeki avizenin ışığı yavaş yavaş kararırken korsanların gözleri, içerideki son müşteriye yöneldi sanki.

Pencere kenarındaki masada oturan siyah redingotlu adam, garsonun hafifçe öksürmesiyle başını masadaki defterden kaldırdı. Garson, nazik bir tavırla kapatma vaktinin geldiğini bildirdi. Adam hesabı ödedi, defteri ve yazı takımını çantasına koydu. Silindir şapkasını başına geçirip Café de la Marine'in Poseidon ve Afrodite vitraylı kapısından çıktı.

Kiliselerin çanları gece yarısını bildiriyordu. Geç olmasına rağmen hemen limana dönmek istemedi. Zaten gemide bir ay kadar tıklıp kalmıştı. Smyrna'ya yaklaşırken şehirde vebaya rastlandığı haberi gelmiş, gemi Karantina açıklarında beklemeye alınmıştı. O da dürbünle şehri seyretmiş, hayran olduğu binaları sırça köşkler, altın kubbeler, gümüş çan kuleleri ve minareler şeklinde zihninde canlandırmıştı. Sahilde gidip gelen arabaların tek boynuzlu

atlarını karlı Pagos Dağı'na doğru kanat çırparken tahayyül etmişti. Dağdaki kristal kaleden, pelerinleri rüzgârda uçuşan şövalyeler çıkmış, mücevher tekerlekli arabalardan inen güzel prensesleri ve yakışıklı prensleri karşılaşmışlardı. Gökkuşağındaki periler, yıldız tozu yağdırmışlardı. Bu hayallerini defterine kaydetmiş, karantina kalkınca sahile çıkmıştı. O günden beri kenti hayranlıkla dolaşüyor, masal taslakları kaleme alıyordu.

Hans Christian Andersen, şehirde son gecesi olduğu için biraz daha dolaşıp gemiye öyle dönmeye karar verdi. Bir süre yürüdüktan sonra şehri saran sisin içinde Sancak Kale'nin silueti gözüne çarptı. Kendini kurşun askerlerin kol gezdiği hayal âlemine bıraktı. Bir şeyler karalamanın tam vaktiydi.

Sokak lambasının aydınlattığı bir köşkün bahçe duvarına oturup defteri ile yazı takımını çantadan çıkardı. O sırada kanalizasyon mazgalından başını uzatan bir sıçan gördü. Tedirginlik içinde bacaklarını geriye çekerken, defterini bahçeye düşürdü. Dikkatsiz davrandığı için söylendi, bahçeye atlamaya hazırlandı. Derken, bahçedeki barakanın önünde bir sıçan daha gördü, içindeki tedirginlik korkuya dönüştü. Dimağının hayal perdesinde gözleri alev saçan, omuzlarına fareler tünemiş, kara urbalı Azrail belirdi. Gökyüzü kan kırmızısına dönüştü, ölüm meleği gittikçe devleşti, kara peleriniyle ve pençeleriyle kenti sardı.

Adam titredi. Vebanın pençesi hâlâ şehirde olabilirdi. Bir an evvel gemiye dönmeliydi. Tuttuğu notlar nasılsa hatırlıydı, kamarasındaki diğer deftere yeniden yazabilirdi. Yazı takımını çantasına koydu, sokağı endişeyle gözden geçirdi. Başka sıçan görmeyince duvardan indi, hızlı adımlarla limana açılan sokağa saptı. Kibritçi kız, kandilinden yayılan ışıkla ona yol gösterdi.

Bahçedeki barakanın penceresinden bakan delikanlı, silindir şapkalı adamın uzaklaştığını görünce rahatladı.

Zira onu hırsız sanmıştı. Köşkün Fransız sahibi eğlence kumpanyasıyla turnede olduğu için delikanlı, günlerdir eve hırsız gireceğinin evhamıyla yaşıyordu. Geceleri uyuymayıp tetikte bekliyordu. Ne de olsa köşkün sadece bahçivani değil, bekçisiydi de.

Adamın bahçeye ne düşürdüğünü merak etti, barakadan çıktı. Duvarın dibindeki çiçeklerin arasında bir defter görünce eline aldı, sokak lambasının ışığına doğru kaldırdı. Defterin kapağında bir isim vardı. Adamın ismi olmalıydı. Sayfaları çevirdi. Bilmediği bir lisanla kaleme alınmış yazıları görünce, meçhul adamın başka bir memleketten geldiğine hükmetti. Belki yazılanlar çok mühimdi. Tarihlere bakılırsa günlük olabilirdi. Keşke anadili Fransızca'nın yanında başka lisanlar öğrenseydi de yazılanları anlayabilseydi.

Yabancıнын hâlâ civarda olmasını ümit ederek, çınıraklı bahçe kapısını açtı, birkaç adım ilerledi. Ancak kimseyi göremedi. Defterin kapağına tekrar baktı, adamın ismini güçlkle telaffuz ederek karanlığa, sese seslendi. Karşılık alamayınca barakaya döndü. Defteri karyolanın kenarındaki komodinin çekmecesine koydu. Sahibi sabah gelip isterdi belki.

YETMİŞ İKİ SENE SONRA

1

Amerikan bandıralı şilep, karanlık denizde huzmeler oluşturan ışıklarıyla limana yaklaşıyordu. Yarattığı kurşunu dalgalar yüzünden bir mavna, bağlı olduğu iskelenin ayağına çarptı. Geminin dumanı, mavnanın üstünde kara bulutçuklar meydana getirdi, ortalığı is kokusu sardı.

Mavnadaki çuvalların arasında uyuklayan dazlak, pala bıyıklı adam, öksürerek doğruldu. Yüzünü ovuşturdu, gözlerini merakla Rıhtım Caddesi'ne çevirdi. Gidişat ne durumdaydı acaba?

İskelelerde fenerler, meşaleler yakılmıştı. Kırmızıya ve sarıya çalan yansımaları, dalgaların arasında birbirlerinin içine girip çıkıyordu. Liman işçileri, hamallar ve sandalcılar, gemi acentelerinin önünde toplanmıştı. Acentelerin şapkalı, takım elbiseli ve papyonlu memurlarıyla hararetle tartışıyorlardı. Çok geçmeden gergin konuşmalar sona erdi. İşçiler gemilerin bağlı olduğu tarafa yöneldiler, memurlar acente binalarına girdiler.

Mavnadaki adam, grevin devam edeceğini tahmin etti. İşçiler yeni gelen şilepten mal boşaltmayacaklarını bağıra çağıra ilan edince emin oldu. Urganların arasındaki fesini alıp başına geçirdi, yeleşinin düğmesini ilikleli. Mavnadan iskeleye sıçradı, bir kahvehaneye gitmek için İngiliz İskelesi'ne doğru yürüdü. Onu saygıyla selamlayan hamallara elini göğsüne vurarak karşılık verdi.

Cumali Emrullah, grevin başlamasından beri mavna-

larda, ardiyelerde, kahvehanelerde pineklediği için sıkılıyordu. Ona akıl danışmaya gelen genç hamallarla yaptığı sohbetler de sıkıntısını gidermiyordu. Grev bir an evvel sona ereydi de hamalbaşı olarak tekrar işe koyulabilirdi.

Çocukluğundan beri sırtında yük taşımaktan başka iş bilmezdi. Babası onu Liman İşçileri Loncası'na teslim etti edeli, hayatı liman ile ev arasında geçiyordu. Kırk küsur sene geçmişti aradan. Eskiden loncadan da ayrılmazdı. Ancak loncalar geçen sene lağvedilince o kapı kapanmıştı. Evde bekleyeni olmadığı için lonca mensuplarını aileden sayardı Cumali. Meşakkatli bir mesainin ardından onlarla kahvehaneye veya meyhaneye kapılanmaktan büyük haz duyar, yalnızlığın kahredici hüznünü unuturdu.

Köşedeki kahvehaneye girdi, müşterileri selamladı, her zaman oturduğu masaya kuruldu. Çıraftan kahve istedi, yelek cebinden tespini çıkardı.

Sırtına bir el dokundu. Arkasına dönünce zayıf, siyah sakallı ve karga burunlu biriyle göz göze geldi.

“Selamünaleyküm ağa” dedi adam.

“Aleykümselam Abbas. Hayrola, bu vakitte burada işin ne?”

“Deniz havası alayım dedim. Bütün gün talaş solumaktan imanım gevredi. Kahveye girdiğini görünce hatırını sormak istedim.”

“İyi yaptın. Allah razı olsun. Geç otur. Ne içersin?”

Adam, kahve içeceğini söyledi, hamalbaşının karşısındaki iskemleye oturdu.

“Marangozhanede işler nasıl?” diye sordu Cumali.

“Şükür. Geçinip gidiyorum. Sen ne durumdasın? Grev varmış.”

“On gündür sürüyor. İnşallah bir an evvel biter de tekrar mesaiye başlarız.”

Abbas, tebessüm ederek, “Bilirim seni, çalışmadan duramazsın” dedi.

“Ne edeyim usta, bütün meşgalem iş.”

Kahveci çırağı, fincanları ve su bardaklarını masaya bıraktı.

Abbas, “Eğlenceye de vakit ayır” dedi. “Şanzelize Kumpanyası, Paradiso’da gösteri yapıyor. Sahibini tanırım. Marangozluk işleri bana ait. Cumartesi akşamı gösteriye davet etti. Birlikte gidelim. Senin için de değişiklik olur.”

“Eksik olma, istemem. Eğlence benim neyime?” Yüzünü iyice astı.

“Öyle deme yahu! Hem, orada taze bir kızcağız var. Pek güzel. Maşallah, boylu boslu... Oynaşmak niyetindeyim. Gelip gör de fikrini söyle.”

“Laf anlamaz mısın, istemem.”

“Öyle deme ağa. Sen de ben de elliye merdiven dayadık. Biraz da sefahat lazım... Dünyaya bir kez geliyoruz.”

Cumali, başını iki yana sallayarak, “Benden geçti o işler” dedi sert bir sesle.

Dalgın düşüncelerle fincana uzandı. Mahalle komşusu Abbas Haşmet’in eğlence ve kadın peşinde koşması olacak şey değildi. Öyle ya, karısını altı ay evvel toprağa vermişti. Tek oğlunu son Balkan Muharebesi’nde yitirmişti. Keyif âlemine meyletmek yerine onların yasını tutmalıydı.

Marangoz, “Sen bilirsin” dedi ve içinden, arkadaşının onu karısı ile oğlu yüzünden kınadığını geçirdi. Ne de olsa aynı mahallede büyümüşlerdi, birbirlerinin duygularını, huylarını gayet iyi bilirdilerdi.

Fincanı ağzına götürürken, toprağın altında yatanlardan kimseye hayır gelmeyeceğini, hayatın devam ettiğini Cumali’ye söylemeyi düşündü. Ancak hemen vazgeçti. Ansızın parlayıp öfkelenen, dediğim dedikçi hamalbaş, etmedik laf bırakmazdı. Kahvesini bitirdikten sonra para çıkarmak için elini ceketinin cebine soktu.

Kaşlarını çatarak, “Hesap benden” dedi Cumali ve arkadaşının elini kavradı.

Marangoz, “Allah razı olsun, kesene bereket” diye karşılık verdi, hamalbaşıyla vedalaştı.

Kahvehaneden çıktı, Rum ve Türk işçilerin arasından geçerek marangozhanenin yolunu tuttu. Çırakları ve kalfasıyla bir an evvel çalışmaya başlamalıydı. Geçenlerde külliyeyle bir sipariş almıştı. Hükümetin loncaları kapatmakla ne kadar faydalı bir iş yaptığını düşündü. Eskiden olsa loncalar, akşamları çalışmaya izin vermezlerdi. Bu yetmezmiş gibi yevmiyelere de, mesai şartlarına da karıştırlardı. Şükür, bitmişti o devir.

Vahdet Ehad, Türk Ocağı'ndan çıktıktan sonra Kemeraltı'na girdi. Gözleri mağazaların ve dükkânların kapılarındaki tabelalardaydı. Vaktinde sahibi İtalyan olan mekânlar arıyordu. Trablusgarp Harbi sebebiyle patlak veren nümayişler ve gasplar yüzünden, kimi İtalyan kenti terk etmiş veya ticareti bırakıp köşesine çekilmişti. Onlardan kalan mal mülk bulabilirse, yok pahasına almak niyetindeydi.

Yemiş Çarşısı'na varınca sıkıntıyla iç geçirdi. Aradığına uygun yer bulamamıştı. Babası bu duruma bozulacaktı. Ne de olsa yegâne geçim kaynakları, dükkânlardan ve hanlardan gelen kiralardı.

Yolunu değiştirip Şekercileriçi'ne geçti. Bir hanın duvarına dayanıp siyah ceketinin içcebinden küçük bir defter çıkardı. Sayfalarda kimlerden kira toplayacağıının listesi vardı. Eskiden lonca mensubu olan esnaflardan ve zanaatkârlardan başlamaya karar verdi. Artık işlerine karışan eden olmadığı için meydanı boş bulmuşlardı, paralarına para katıyorlardı. Laf dolandırmadan, mırın kırın etmeden borçlarını öderlerdi.

İçinden, *Kira topluyorum da ne oluyor, hepsi bana kalmıyor ki*, diye geçirdi. Hep böyle sızlanırdı, zira babasının akarın çoğuna el koyup kimsesiz talebelere yardım etmesinden hoşnutsuzdu. Bir de peder beyin, topladığı kira karşılığında, acayip tipli o Rum'a ödediği komisyondan rahatsızdı. Para kendisine bırakılsaydı ne olurdu sanki? Yaşı yirmi dördü bulsa da hâlâ babasının eline bakıyordu.

Cebinden köstekli saatini çıkarıp göz attı. Kiraları iki saat içinde tahsil edebilirse kütüphaneye gidebilir, Türk menkıbelerine dair araştırmasına devam edebilirdi. Bu iş babasının dayatması olsa da zoraki değil, keyifle çalışıyordu. Türk efsanelerini derleyerek, millî tarih için fevkalade mühim bir vazifeyi yerine getirdiği kanısındaydı.

Kızlarağası Hanı ile Çakaloğlu Hanı arasındaki dar yola saptı. Kiracılarından ikisi o taraftaydı. Birkaç adım ilerlemişti ki omzuna bir şeyin damladığını fark etti. Başını çevirince bir balgam gördü. Öfkeyle binaların çatılarına baktı, gözüne kimse çarpmadı.

Pantolon cebinden çıkardığı mendille balgamı iğrenerek sildi, mendili yere atıp ilerideki sebile yöneldi. Ellerini iyice yıkadı, ceketine silip kuruladı. O anda balgamdan, giysisine mikrop bulaşabileceği geldi aklına. Mutlaka vücuduna da sirayet ederdi. Ellerini tekrar sebilden akan suya uzattı.

Çakaloğlu Hanı'nın çatısındaki Cumali Emrullah, siyah ceketli adamın arkasından baktı. İyi ki balgamı tükürdükten sonra vaktinde geri çekilmişti de siyah sakallı, tıknaz adam onu görememişti. Kılık kıyafetine bakılırsa bol paralı beyzade takımındandı. Eğer kendisini görseydi ortalığı velveleye verir, hatta polis çağırır, şikâyetçi olurdu. Karakolda anlat bakalım derdini. Dalgınlık sonucu tükürdüğünü, yol-daki beyfendiyi görseydi böyle bir şeyi asla yapmayacağını polislere söylese bile onları ikna edemezdi. Gelsin falaka.

Çatının denize bakan tarafında durdu. Gerçekten de farkında olmadan tükürmüştü. Zira zihni hâlâ grevle meşguldü, ne vakit biteceğini kendi kendine sorup duruyordu. Limandaki hamallardan da cevap alamayınca, sıkıntısını gidermek için soluğu Çakaloğlu Hanı'nda almıştı. Avludaki kahvehanede nargile tütürmüş, civardaki hamalların neyle meşgul olduklarını izlemek amacıyla hanın çatısına çıkmıştı. Bu hanı çok severdi. İlk çalıştığı, ekmek para-

sını kazandığı yerdı. Yolcuların, kervancıların yüklerini burada sırtlamaya başlamıştı. Kızlarağası Hanı'ysa onun için üzüntü kaynağıydı. Babası, Bakır Bedesteni Kapısı'nın önünde bir arabanın altında kalmış, hemen can vermişti. Kocasının acısına dayanamayan annesi de adamcağızın kırkı çıkmadan öte âleme göçmüştü.

Taş merdivenden indi, handan ayrıldı. Yapacağı iş olmadığı için Abbas Haşmet'in marangozhanesine uğramaya karar verdi. Seyyar şerbetçiden bir bardak limonata alıp içti, ferahlanmış hâlde marangozhanelerin bulunduğu sokağa saptı.

Arkadaşını marangozhanenin kapısında buldu. Arkası dönüktü, içeridekilere talimat üstüne talimat yağdırıyordu. Ona biraz daha yaklaştı ve "Kolay gelsin usta" diye seslendi.

Marangoz, başını çevirdi, "Maşallah, hoş geldin ağa" dedi abus bir çehreyle.

"Hayrola, sıkıntılı görünüyorsun."

"Yetiştirmem gereken hayli iş var. Adamlar doğru dürüst çalışmıyor. Tembellik içlerine işlemiş. Asabiyetim bu yüzden."

"Sıkma canını, her şey yoluna girer. Allah büyük."

Abbas elini hışımlla kapıya vurdu, "Böyle devam ederlerse hepsini atacağım, gideceğim amele pazarına, yenilerini alacağım" dedi.

Hamalbaşı, kaşlarını çattı.

"Ne diyorsun sen? Böyle düşünmek lonca adabına uymaz. Ahi geleneğinde de yoktur."

Marangozun yüzünde alaycı bir gülümseme belirdi.

"O günler geride kaldı ağa. Amele pazarları muhacirle dolu... Tarlaları elden gidince pazarlara postu seren ırğatlar da var. Hepsi iş bekliyor. Boğaz tokluğuna bile çalışmaya razılar. Daha âlâsını ve ucuzunu bulurum."

Sesini yükselterek, "Böyle konuşma" dedi beriki.

“Kul hakkı denen bir şey var. Marangozlar ve Dülgerler Loncası’na çocukken girdin sen. Orada böyle muamele mi gördün? Belli ki loncalardaki gâvurlar, senin ahlakını bozmuş. Ayıp ayıp.” Kaşlarını daha da çatarak başını hışımlla iki yana salladı.

Abbas, bir süre mahalle arkadaşını süzdü, üstüne fazla gitmemeye karar verdi. “Asabileşince kendime hâkim olamıyorum” diyerek alttan aldı. “Beklediğim numune gelmedi, marangozhanede de kalmamış, öfkem bu yüzden. Söylediklerime kulak asma.”

“Özrün kabahatinden daha büyük be adam!” diye güreledi hamalbaşı. “Ne der Ahi adabı, öfkene ve diline hâkim olacaksın.” Karşısındakine ters bir bakış fırlatarak yanından ayrıldı.

İnsanlara çarparak sokakları geçerken, öfkeden kuduracak gibiydi. Gidişat iyi değildi. Nam salmış bir hamalbaşı olarak buna çare bulmak ona düşerdi.

Abbas, arkadaşının arkasından bakarken rahat bir soluk aldı. Onunla bir daha karşılaştığında bu mevzuları açmama karar verdi. Cumali hâlâ mazide yaşadığına göre aklından zoru olmalıydı. Belki de grev yüzünden iş yapmadığı için delirmek üzereydi.

Kulağına davul sesi geldi. Sokaktaki esnaflar ve zanaatkârlar sesin geldiği tarafa hareketlenince, peşlerine takıldı. Dönertaş’ta irikiyım bir tellal gördü, merakla dikkat kesildi. Tellal, davulu bir kez daha tokmakladı, güresiyle grevin sona erdiğini ilan etti.

Abbas’ın aklı tekrar hamalbaşına gitti. Limanda mesai başlayacağına göre olur olmaz zırvalarla bundan böyle başını ağrıtamazdı. Artık onu düşünmeyip kendi işine ve keyfine bakmalıydı. Yine Şanzelize Kumpanyası’na gidecek, gönlünü kaptırdığı Fransız dilberle tanışmanın yolunu bu kez bulacaktı. Genç kızı uzaktan süzmek yetmez olmuştu gayrı.

Rıhtımdaki işçilerin bağırırları, gemilerin düdük sesleri ve vinçlerin gıcırtiları odayı dolduruyordu. Sokratis Eliseos, gürültüye daha fazla tahammül edemedi. Koltuğundan kalktı, homurdanarak pencereleri sertçe kapattı. Tekrar yerine geçti, *Nea Smirni Gazetesi*'ndeki haberi okumaya devam etti.

Birinci sayfadaki haber grev hakkındaydı. Acente sahiplerinin gündelikleri artırmayı kabul etmediğini söylüyordu. Bunun yerine çalışma vaktini kısaltmayı, fazla mesaiye ilave yevmiye ödemeyi teklif etmişlerdi. İşçiler için kulüp ve yardım sandığı da kurulacaktı. Acenteler, oraya para yatıracaktı. Böylece anlaşmaya varılmış, grev bitirilmişti. Haberin sonunda birkaç Rum işçinin anlaşma şartlarına karşı çıktığı belirtilmişti. İsyankârlık suçlamasıyla nezarethaneye atılmışlardı.

Diğer haberlere de göz gezdirdi, gazeteyi katlayıp masaya bıraktı, arkasına yaslandı. Epeydir yeni iş bulamadığı için gergindi. Karısının, kaligrafi atölyesinden aldığı ücret de olmasa hâlleri haraptı doğrusu.

İçinden, kimsenin özel detektiflikte eline su dökemeyeceğini geçirdi. Bu iş babasından kalmıştı. Alaydan yetişmeydi. Detektiflik yapmak ve maceradan maceraya atılmak uğruna üniversiteye gitmemiş, babasının yanına postu sermişti. Suçluları ve şüphelileri takip etmiş, kimsenin girmeye cesaret edemeyeceği izbe yerlerde canilerle burun buruna gelmişti. En basit kanıtlardan şeytanın bile

aklına gelmeyecek sonuçlar çıkarmış, suçluların yakasına yapışmıştı. Gelgelelim, maharet ve tecrübe sahibi olmak müşteri getirmiyordu. Kırkına merdiven dayamışken kapı kapı dolaşıp müşteri arayacak da değildi. Kararlı bir tavırla yumruğunu masaya indirdi ve ayağa kalktı. Müşteri bir zahmet onu buluverindi. İşte bu kadar...

Ne yapacağını bilemez hâlde odayı arşınladı, Aya Kate-rina Mahallesi'ndeki bilardo salonuna gitmeye karar verdi. Nasılsa evine de yakındı. Bilardo oynayıp bira içer, akşam yemeğine vaktinde yetişebilirdi.

Şapkasını başına geçirdi, iş hanından ayrıldı. Cebinden para çıkmasını diye mahalleye yayan gidecekti. Ellerini gri pantolonunun ceplerine soktu, kalabalığın içinde adımlarını hızlandırdı. Bir adama omzuyla çarptı, farkında olmadan yoluna devam etti.

Vahdet Ehad, Sokratis'in arkasından söylenerek baktı. Şehirde eski nezaket kalmamıştı. Geçenlerde biri omzuna balgam tükürmüş, şimdi de ona çarpan biri özür dilemeden çekip gitmişti. İzmir gittikçe intizamsız hâle geliyordu. Ahalide Türklük şuuru olmazsa netice buydu işte. Halbuki meselenin çözümü ne kadar basitti. Rum, Ermeni, Yahudi ayrımı bitmeli, hepsine Türk denmeliydi. Düzen ve disiplin anca o vakit gelirdi. Hıristiyanlara, Musevilere Türk ismi ve soyadı verilirse, Türklük bilincine ulaşmaları sağlanabilirdi. Tabii ya, mesela Bakırcıyan soyadı Bakırcıoğlu'na çevirilirse ne güzel olurdu. Evet, Türk Ocağı'ndaki istişari toplantılarda mutlaka bunu dillendirmeliydi.

Aklına babasının geçen hafta Ocağa gittiği geldi. Orada ne yapmıştı, evladının ilmî çalışmalarını aksatıp aksatmadığını Ocak reisine sorup murakabe mi etmişti? Muhterem pedere sormaya niyetlenmiş ancak adamın hışmından çekindiği için vazgeçmişti. Annesinin vefatını takiben çok asabileşmişti peder bey. Hıncını da ondan çıkarıyordu. Oysa kendisi yaşlı adama ne çok değer veriyor, ihtimam

gösteriyordu. Babasının içtiği sütün kaç günlük olduğunu öğrenmek için sütçüyü sorguya çeker, sütçünün taze olduğunu yemin billah söylediği sütü ısıtırken de renginin değişip değişmediğini tetkik ederdi. İki gündür hastaydı yaşlı adam. Bu yüzden gece defalarca yataktan kalkıp onun yaşayıp yaşamadığını kontrol etmişti. Babası tek evladının ne kadar hassas ve düşünceli olduğunu idrak edip artık ona göre davranmalıydı.

Çarşının içinden Millî Kütüphane yoluna saptı. Türk efsaneleri hakkındaki çalışmasına bugün de devam edecekti. Bir seneye kalmaz kitabını tamamlardı. Eseri basılınca babası yumuşar, belki ona daha çok para verirdi. Hatta gönlüne göre bir kız bulup evlendirebilirdi de.

Abbas Haşmet, Şanzelize Kumpanyası'nın bulunduğu arsadan sıkıntıyla ayrıldı. Gişede bilet kesen Fransız dilberi gösteri bittikten sonra yerinde göremediği için asabı bozdu. Genç kızla tanışma fırsatını yine kaçırmıştı. Böyle olacağını bilse, biletini alırken onunla temasa geçirdi.

Öfkeyle küfür ederek Paradiso İstasyonu'na giden yola saptı. Bir ara, yeşil gözlü esmer dilberin nerede olduğunu kumpanyanın sahibine sormaya niyetlenmiş ancak vazgeçmişti. Adam, onun Fransız'a göz koyduğunu anlayabilirdi. O vakit ne olurdu? Genç kıza talimat verip kendisine işveli ve baştan çıkarıcı davranmasını sağlar, kumpanyanın marangozluk işlerini daha ucuza getirmeye kalkıştı. Yağma yok. Aşk, meşk, oynaş güzeldi de para hepsinden evvel gelirdi. Hesap adamıydı kendisi.

Kızın nerede oturduğunu öğrenmek için evvelki akşamlarda onu takip etmediğine hayıflandı. Sonra evin Buca'da olabileceği aklına geldi. Yakındaki kafelere, birahanelere gidip sorabilirdi. Onun gibi güzel ve alımlı bir kızı herkes hatırlardı.

Yolunu değiştirdi, Komenler Bulvarı'ndan geri dönüp eğlence yerlerinin bulunduğu caddeye geçti. Bütün mekânların kapalı olduğunu görünce hevesi kursağında kaldı. O esnada trenin keskin düdük sesini işitti, içini telaş sardı. Son trendi bu.

İstasyona doğru koşmaya başladı. Yolu henüz yarılamıştı ki soluk soluğa durdu. Lokomotifin gittikçe uzaklaşan gürültüsüne bakılırsa tren çoktan yola çıkmıştı. Yetişmesine imkân yoktu, boşuna koşmamalıydı. Bir pansiyon bulup orada sabahlamaktan başka çaresi yoktu. Etrafa bakınarak puslu ay ışığında yürümeye devam etti.

Hipodromun karşısındaki koruluğa vardı, bir havuzun başında eğilmiş vaziyette duran birini gördü. Elbisesine bakılırsa kadındı. Anlaşılan havuzdan su içiyordu, midesizin tekiydi demek. Neyse, onu alakadar etmezdi. En yakın pansiyonun nerede olduğunu tarif etsin, yeterdi.

Birkaç adım daha ilerledi, kadının arkasında durdu ve hayrete kapıldı. Kadının başı suyun içindeydi. Uzun saçları suya yayılmıştı. Su kan içindeydi.

İçinden, kadının ağzından ve burnundan kan getirecek bir hastalığa tutulduğunu geçirdi. Saçlarından kavrayıp kadının başını kaldırdı, kanlı yüzüne baktı. Onun Fransız dilber olduğunu anlayınca dehşetle sarsıldı. Kızın alnında yarıklar vardı. Burnu çarpılmıştı, iri gözleri donuktu. Kızı bıraktı, başının tekrar suya gömülmesini korkuyla izledi. Öyle paniğe kapılmıştı ki ağaçların arkasından usulca yaklaşan karaltıyı fark edemedi. Sırtına bir bıçağın saplanmasıyla da canhıraş çığlıklar savurdu. Cansız bedeninin üzerine yıkıldı ve yana kaydı.

Frenk Caddesi'ndeki dükkânlar ve mağazalar, öğlen güneşle birlikte müşterilerle dolup taşmaya başlamıştı. Hava serin olduğu için caddede dolaşanlar, güneş gören tarafta

gidip geliyorlardı. Birkaç kişi, şehirde dillerden düşmeyen otomobilin çevresinde toplanmıştı. Kupa ve lando arabalarındaki yolcuların meraklı bakışları da otomobilin üstündeydi.

Elenka Eliseu, bir pastanede sütlü kahve içtiği çocukluk arkadaşlarından ayrıldı, Blumberg mağazasının önünde durdu, vitrindeki saatlere baktı. Evdeki saat sık sık bozulduğu için yenisine ihtiyaç vardı. Fiyat etiketlerini görünce yüzünü buruşturdu. Ne kocası ne de kendisi bu tutarı ödeyebilecek kadar para kazanabiliyorlardı. Üstelik kaligrafi atölyesindeki ustası, durmaksızın işlerin eskisi gibi canlı olmadığından şikâyet ediyor, atölyeyi kapatabileceği imasında bulunuyordu. Çalıştığı yerin kepenk indirecek olması Elenka'yı korkutuyordu. Ne de olsa, hem geçimini sağlıyor hem de sevdiği işi yapıyordu.

Korktuğunun başına gelmemesini dileyerek Belle Vue tarafına saptı. Denizden esen sert rüzgâr uçuşmasını diye şapkasını sıkıca kavradı. Café de Paris'nin önünden geçerken birinin ismini seslendiğini işitti. Eski tarz lando arabasının önünde duran adam ona el sallayınca, halasının uşağını tanıdı.

“Merhaba Kirya Elenka” dedi beyaz saçlı adam.

“İyi günler. Halamı mı getirdiniz?”

“Evet.” Başıyla Café de Paris'yi işaret etti. “İçeride dinleniyor.”

Elenka, “Hatırını sorayım” dedi ve kafeye girdi.

Geniş salon iğne atılsa yere düşmeyecek gibiydi. Elenka, ellerindeki tepsilerle koşuşturan garsonların arasından sağa sola bakındı ve halasını gördü. İki büklüm oturmuş, çay içiyordu.

Yaşlı kadının yanına gidip “İyi günler halacığım” dedi.

Kadın, daha iyi görmek istercesine gözlerini kısıtı ve “Elenka, güzelim” dedi genizden gelen kısık bir sesle. “Seni gördüğüme çok sevindim. Otur da sohbet edelim.” Esmer yüzü kırış kırıştı. Başı ve elleri titriyordu. Üzerinde-

ki eski moda elbisenin omuzlarını ve ak saçlı başını siyah şalla örtmüştü.

Elenka, bir sandalye çekip oturdu, “Paradiso’daki evinizden pek çıkmazsınız” dedi. “Arkadaşlarınızı ziyarete mi geldiniz?”

“Arkadaşım kalmadı güzel kızım. Hepsi öbür dünyada... Birkaç gündür hastayım. Aya Haralambos Hastanesi’ne muayeneye geldim.”

“Umarım, rahatsızlığınız gelip geçicidir.”

“Doktorun dediğine bakılırsa basit bir soğuk algınlığı... Ancak yaş yetmiş altıyı bulunca çok fena çarpıp sarsıyor. Uşak da olmasa hâlîm perişan.” Elini ağzına götürdü, ciğerleri parçalanacakmış gibi öksürdü.

Elenka kadına acıdı. Onu daha sık ziyaret etmediği için kendi kendini suçladı.

“Baban ve annen nasıl?” diye sordu hala.

“Ufak tefek rahatsızlıklar dışında iyiler.”

“Vaktim olsa onlara da uğrardım. Kocan hâlâ o acayip işe mi devam ediyor?”

“Evet.”

Hala, sitemkâr bir tavırla, “Bana hiç uğramıyorsunuz, unuttunuz” dedi.

Elenka, kadının tül eldivenli ellerini tuttu.

“Öyle demeyin lütfen. Sokratis iş peşinde koşuyor. Ben de yoğun çalışıyorum. Hep aklımızdasınız, bir türlü fırsat olmadı.”

“Tek başına gel kuzum. Birkaç gün kalırsın. Çok seviniyorum. Dönüşünde uşak seni istasyona bırakır. Kocan bir süre yalnız kalıversin, ne olacak? Bak, ben yirmi senedir kimse-sizim. Azrail bile unuttu. Kocamı, iki çocuğumu aldı, beni bıraktı.”

Elenka’nın hafızasında kadının evinde geçirdiği çocukluk ve gençlik seneleri canlandı. Cenaze merasimlerini hüznle anımsadı.

Hala, yeğeninın ellerini sıktı, “Mutlaka gel, bekleyeceğim” dedi.

“İlk fırsatta yanınızda olacağım. Siz bir an evvel iyileşmeye bakın.”

Garson, Elenka’ya ne içeceğini sordu. Hala ondan evvel davranıp nane likörü istedi, Elenka da aynısını sipariş verdi. Yaşlı kadın, gözlerini denize çevirip vaktinde kocasıyla sahilde yaptığı yürüyüşleri anlatmaya koyuldu. Gözlerinden süzölen yaş, peçeteye damladı. Elenka’nın boğazında bir şeyler düğümlendi.